

System sociálního pojištění

System sociálního pojištění

System sociálního pojištění se skládá ze čtyř subsystémů, které slouží k různým účelům:

- veřejné zdravotní pojištění,
- důchodové pojištění,
- nemocenské pojištění,
- státní politiku zaměstnanosti.

System sociálního pojištění

Subsystém pojištění	Účel pojištění	Zaměření pojistného plnění
Veřejné zdravotní pojištění	krytí výdajů spojených s financováním nutné zdravotní péče	zákonem garantovaná zdravotní péče - návštěva u lékaře, hospitalizace v nemocnici, léky, lázeňské pobyty, zdravotní pomůcky, atd.
Důchodové pojištění	krytí výdajů spojených s trvalou neschopností pracovat	starobní důchod, všechny druhy invalidních důchodů, pozůstalostní důchody - vdovský, vdovecký, sirotčí atd.
Nemocenské pojištění	náhrada příjmu z důvodu pracovní neschopnosti	nemocenská vyplacená zaměstnanci nebo OSVČ, podpora při ošetřování člena rodiny, peněžité pomoci v mateřství apod.
Státní politika zaměstnanosti	podpora osob vedených v evidenci úřadu práce vyplacená dle zákonných pravidel	peněžité podpora v nezaměstnanosti, aktivní politika zaměstnanosti - podpora tvorby nových pracovních míst v daném regionu atd.

System sociálního pojištění

- Důchodové pojištění, nemocenské pojištění a státní politika zaměstnanosti jsou součástí sociálního zabezpečení.
- Pojistné na veřejné zdravotní pojištění je příjmem zdravotních pojišťoven. Pojistné na důchodové pojištění, pojistné na nemocenské pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti jsou příjmem státního rozpočtu.
- System sociálního pojištění je založen na solidárním principu: část obyvatel do systému přidává více, než z tohoto systému reálně čerpá a naopak druhá část obyvatel ze systému pojištění čerpá více, než do něj přispívá.

Všeobecné zdravotní pojištění

- Zdravotní pojištění je povinné pro každého občana České republiky. Buď si ho hradí sám, nebo je za něj placeno státem (děti, studenti, důchodci apod.).

Všeobecné zdravotní pojištění

- Každý pojištěný má nárok na bezplatnou základní zdravotní péči.
- Zdravotní pojištění je tedy určeno k úhradě nákladů zdravotní péče. Plně hrazeny jsou nezbytné lékařské úkony, léky a zdravotnický materiál. Na některé léky a zákroky pacient připlácí, některé hradí zcela.

Všeobecné zdravotní pojištění

- Zdravotní pojištění nezakládá nárok na výplatu nemocenské v případě nemoci. Nemocenské pojištění je součástí sociálního pojištění, kterou musí povinně platit zaměstnanci, dobrovolně si ji mohou zvolit OSVČ.
- Pojištění nekryje léčebné výlohy v zahraničí, pokud mezinárodní dohody nestanoví jinak nebo se nejedná o úkon, který nelze provést v ČR a s jehož úhradou zdravotní pojišťovna souhlasí.

Všeobecné zdravotní pojištění

Účastníky pojistného systému oprávněnými k využívání zdravotní péče jsou:

- zaměstnanci, tedy osoby vykonávající závislou činnost v rámci pracovního poměru nebo na základě dohody o pracovní činnosti (DPČ),
- osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ)
- osoby bez zdanitelných příjmů, které nemají žádné příjmy ze zaměstnání, ani ze samostatně výdělečné činnosti a nejsou státními pojištěnci,
- státní pojištěnci.

Zdravotní pojištění zaměstnanců

Za zaměstnání se považuje:

- pracovní nebo služební poměr,
- dohoda o pracovní činnosti,
- činnost společníka společnosti s ručením omezeným, komanditisty komanditní společnosti nebo člena družstva, za níž mu náleží odměna za práci,
- činnost zakládající funkční požitky poslanců, senátorů, uvolněných členů zastupitelstev apod.

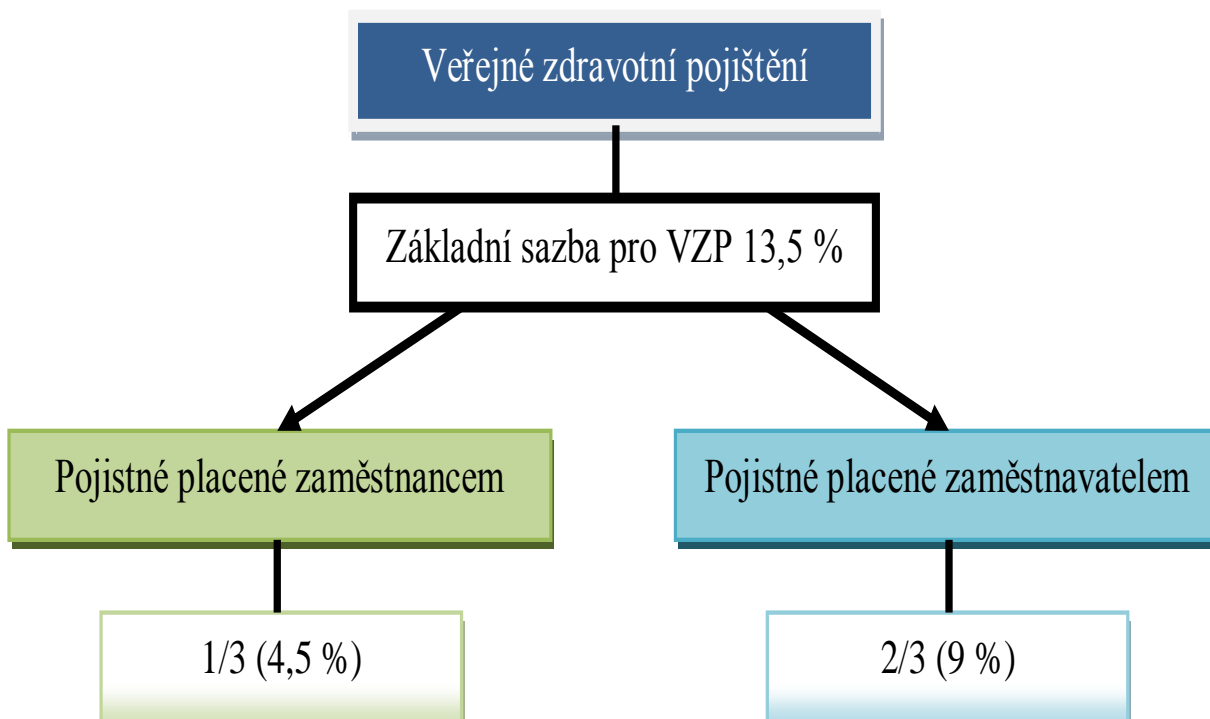
Zdravotní pojištění - neplátcí

- nezaopatřené děti nevýdělečné do 26 let
- poživatelé důchodů
- ženy na mateřské dovolené
- osoby pečující celodenně a osobně alespoň o jedno dítě do 7 let věku nebo nejméně o dvě děti do 15 let věku
- příjemci rodičovského příspěvku
- uchazeči o zaměstnání
- osoby popírající dávky sociální péče z důvodu sociální potřeby
- osoby převážně nebo úplně bezmocné a osoby o ně pečující

Zdravotní pojištění - neplátcí

- osoby pečující o dlouhodobě těžce zdravotně postižené děti nebo částečně bezmocné rodinné příslušníky starší 80 let
- osoby povoláné k vojenskému cvičení
- osoby ve vazbě nebo výkonu trestu
- mladiství umístění ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy
- osoby, které dosáhly věku potřebného pro nárok na starobní důchod, ale nesplňují podmínky pro jeho přiznání
- osoby s trvalým pobytem na území ČR, které jsou příjemci dávek nemocenského pojištění a za které neplatí pojistné zaměstnavatel ani stát a nejsou OSVČ apod.

Sazby pojistného



Vyměřovací základ pojistného

Příjmy, které jsou součástí vyměřovacího základu:

- všechny příjmy související s výkonem zaměstnání,
- náhrady mzdy,
- odměny za pracovní pohotovost a další odměny,
- plnění k životnímu jubileu,
- příjmy věrnostní a stabilizační povahy atd.

Vyměřovací základ pojistného

Příjmy, které se nezahrnují do vyměřovacího základu:

- náhrady cestovních výdajů,
- náhrady výdajů za opotřebení vlastních pracovních pomůcek,
- náhrady obecně,
- rekreace do určité hodnoty,
- pracovní stejnokroje,
- nealkoholické nápoje poskytované na pracovišti.

Vyměřovací základ pojistného

U všeobecného zdravotního pojištění je stanoven minimální vyměřovací základ pro výpočet zdravotního pojištění, kterým je aktuální výše vyhlášené minimální mzdy.

Minimální vyměřovací základ se nevztahuje na:

- státní pojištěnce,
- osoby, které nemají (mimo dosažení věku rozhodného pro přiznání starobního důchodu) splněny ostatní podmínky pro přiznání důchodu a mají příjmy ze zaměstnání,
- osoby s těžkým zdravotním postižením,
- osoby pobírající nemocenskou,
- osoby celodenně, řádně a osobně pečující o jedno dítě do 7 let nebo dvě děti do 15 let.

Povinnosti zaměstnance ve vztahu k zdravotním pojišťovnám

- Zaměstnavatel je povinen se registrovat u každé pojišťovny, u které jsou pojištěni jeho zaměstnanci. Každý zaměstnanec má právo si vybrat svou pojišťovnu a zaměstnavatel musí tuto skutečnost respektovat.
- Každý zaměstnavatel je povinen se zaregistrovat do 8 dnů od nástupu nového zaměstnance pojištěného u pojišťovny, u níž není dosud registrován.
- Zaměstnavatel je povinen odvést příslušné zdravotní pojišťovně i částku pojistného hrazeného zaměstnavatelem, kterou strhne z hrubé mzdy zaměstnance.

Administrativní postup při registraci zaměstnavatele a zaměstnance

Každá pojišťovna má vlastní formuláře pro registraci i pro veškeré další skutečnosti podléhající oznamovací povinnosti.

K přihlašování zaměstnanců u zdravotní pojišťovny slouží formulář „Hromadné oznámení zaměstnavatele“.

Veřejné zdravotní pojištění OSVČ

Obecně je vyměřovacím základem pro výpočet všeobecného zdravotního pojištění 50 % z rozdílu mezi příjmy z podnikání a z jiné samostatné výdělečné činnosti a výdaji vynaloženými na jejich dosažení, zajištění a udržení. Sazba je stanovena ve výši 13,5 %.

Vyměřovací základ se stanoví za tzv. rozhodné období, kterým je v případě OSVČ kalendářní rok, za který se pojistné platí.

Veřejné zdravotní pojištění OSVČ

OSVČ má současně povinnost platit měsíčně zálohy na pojistné i v případě, že je současně zaměstnancem.

Do osmi dnů po podání daňového přiznání je pak splatný doplatek pojistného.

OSVČ je povinna odvést pojistné z vyměřovacího základu, který však nesmí být nižší než minimální vyměřovací základ a vyšší než maximální vyměřovací základ.

Vyměřovací základ

- Maximální i minimální vyměřovací základ pro OSVČ se odvíjí od průměrné mzdy v národním hospodářství.
- Pro rok 2010 činí průměrná měsíční mzda 23 709 Kč.

Vyměřovací základ

- Maximální vyměřovací základ je částka ve výši 72násobku průměrné mzdy.
- Minimální vyměřovací základ činí dvanáctinásobek 50 % průměrné měsíční mzdy v národním hospodářství.

Vyměřovací základ

Minimální a maximální všeobecné zdravotní pojištění:

	Minimální (2010)	(Maximální (2010))
Vyměřovací základ v Kč	142 254 Kč	1 707 048 Kč
Roční pojištění v Kč (13,5 %)	19 204 Kč	230 451
Měsíční pojištění v Kč (1/12 ročního)	1 601 Kč	19 205 Kč

Vyměřovací základ

- Minimální vyměřovací základ **nemusí být u OSVČ dodržen** v kalendářních měsících, ve kterých tato osoba:
 - A) nevykonávala samostatnou výdělečnou činnost ani jeden den (zdravotní pojišťovně je nutno oznamovat zahájení i ukončení výdělečné činnosti)
 - B) byla **po celý kalendářní měsíc**:
 - uznána práce neschopnou a měla nárok na nemocenské z nemocenského pojištění osob samostatně výdělečně činných, popřípadě pobírala takové nemocenské
 - osobou, za kterou platí pojistné také stát
 - osobou s těžkým tělesným, smyslovým nebo mentálním postižením, které se poskytují mimořádné výhody II. nebo III. stupně podle předpisů o sociálním zabezpečení
 - osobou, která dosáhla věku potřebného pro nárok na starobní důchod, avšak nesplňuje další podmínky pro jeho přiznání

Zdravotní pojišťovny

Zdravotní pojištění se platí zdravotním pojišťovnám. V České republice jich působí 9.

Přehled zdravotních pojišťoven působících v roce 2010

- [Česká průmyslová zdravotní pojišťovna](#)
- [Oborová zdravotní pojišťovna zaměstnanců bank, pojišťoven a stavebnictví](#)
- [Revírní bratrská pokladna](#)
- [Vojenská zdravotní pojišťovna České republiky](#)
- [Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky](#)
- [Zaměstnanecká pojišťovna Škoda](#)
- [Zdravotní pojišťovna MÉDIA](#)
- [Zdravotní pojišťovna METAL – ALIANCE](#)
- [Zdravotní pojišťovna ministerstva vnitra České republiky](#)

Povinnost OSVČ vůči zdravotní pojišťovně

- OSVČ je povinna nejpozději do 8 dnů ohlásit u příslušné pojišťovny zahájení, případně ukončení výdělečné činnosti.
- OSVČ je povinna odvádět na účet zdravotní pojišťovny pravidelně zálohy na pojistné, pokud není od placení těchto záloh zákonem osvobozena a to nejpozději do 8. dne měsíce následujícího po měsíci, za který je záloha placena,
- OSVČ je povinna do 8 dnů po podání daňového přiznání za předchozí zdaňovací období předložit každé zdravotní pojišťovně, u které byla ve zdaňovaném období pojištěna, vyplněný formulář Přehled o příjmech a výdajích ze samostatné výdělečné činnosti a úhrn záloh na pojistné (dále zpravidla jen „přehled“). Současně s přehledem je povinna předložit i doklad o dni podání daňového přiznání a doplatit ve stejné lhůtě případný nedoplatek pojistného,

Povinnost OSVČ vůči zdravotní pojišťovně

- pojištěnec, který je OSVČ, ale podle zvláštního předpisu není povinen podávat daňové přiznání, je povinen podat přehled do 8. dubna roku následujícího po roce, za který se přehled podává,
- v případě opravy v daňovém přiznání je OSVČ povinna do 8 dnů od zjištění skutečností, které vedly k opravě daňového přiznání, předložit všem zdravotním pojišťovnám, u kterých byla ve zdaňovaném období pojištěna, opravný přehled a do 30 dnů doplatit dlužné pojistné,
- na vyžádání zdravotní pojišťovny je OSVČ povinna předložit účetní doklady, které jsou potřebné k provedení kontroly odvodu pojistného,
- pokud OSVČ změní zdravotní pojišťovnu, je povinna předložit nově zvolené zdravotní pojišťovně doklad o výši záloh na pojistné vypočtených z vyměřovacího základu.

Sociální zabezpečení

Sociální zabezpečení zahrnuje:

- důchodové pojištění,
- nemocenské pojištění,
- příspěvek na státní politiku zaměstnanosti.

Sociální zabezpečení

Pojistné na důchodové zabezpečení, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a nemocenské pojištění je určeno k úhradě výdajů státního rozpočtu v souvislosti s:

- dávkami důchodového pojištění (starobní důchody, plný invalidní a částečný invalidní důchod, vdovský, vdovecký a sirotčí důchod),
- tzv. podporou v nezaměstnanosti, kterou dostávají uchazeči o zaměstnání a dalšími výdaji, které souvisejí se zabezpečováním práva na práci, na správní výdaje ČSSZ a úřadů práce,
- dávkami nemocenského pojištění (nemocenská, ošetřovné (dříve podpora při ošetřování člena rodiny), vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství, peněžitá pomoc v mateřství)

Vyměřovací základ

Vyměřovacím základem zaměstnanců je součet příjmů, které jim zúčtuje jejich zaměstnavatel v souvislosti s výkonem zaměstnání nebo se zaměstnáním, které zakládá účast na nemocenském pojištění zaměstnanců.

Pro stanovení vyměřovacího základu sociálního zabezpečení platí stejná pravidla jako pro stanovení vyměřovacího základu zdravotního pojištění. Stejným způsobem jsou tedy stanoveny i položky, které se do vyměřovacího základu zahrnují a položky, které se do něj naopak nezahrnují.

Vyměřovací základ

V případě sociálního zabezpečení se pro zaměstnance nestanoví minimální vyměřovací základ.

Základem pro výpočet pojistného je tak vždy skutečný vyměřovací základ stanovený podle výše uvedených pravidel.

Minimální záloha na sociální pojištění je pro rok 2010 1 731 Kč.

Sazby sociálního zabezpečení

Sazby pojistného na sociální zabezpečení v členění podle plátců:

Plátce pojistného	Důchodové pojištění	Nemocenské pojištění	Státní politika zaměstnanosti	Celkem
Zaměstnanec	6,5 %	0 %	0 %	6,5 %
Zaměstnavatel	21,5 %	2,3 %	1,2 %	25 %
Celkem	28 %	2,3 %	1,2 %	31,5 %
OSVČ	28 %	0 %	1,2 %	29,2 %

Povinnosti zaměstnavatele ve vztahu k ČSSZ

Povinnost registrace u České správy sociálního zabezpečení (ČSSZ) vzniká zaměstnavateli uzavřením pracovní smlouvy s prvním zaměstnancem.

Zaměstnavatel je povinen do 8 dnů od přijetí zaměstnance do pracovního poměru provést registraci.

Malé organizace s počtem do 25 zaměstnanců provádějí registraci prostřednictvím „karty malé organizace“ u místně příslušné správy sociálního zabezpečení.

Pojistné na sociální zabezpečení OSVČ

Na rozdíl od zaměstnanců nemusí být OSVČ povinně účastny nemocenského pojištění.

Povinné jsou pro ně pouze důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti.

Vyměřovací základ

Vyměřovacím základem pro účely důchodového pojištění a státní politiky zaměstnanosti u OSVČ je 50 % z rozdílu mezi příjmy z podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti a výdaji vynaloženými na dosažení, zajištění a udržení příjmu.

OSVČ je povinna odvést pojistné z vyměřovacího základu, nejvýše však z maximálního vyměřovacího základu, který v roce 2010 činí 1 707 048 Kč (představuje 72násobek průměrné mzdy).

Nemocenské pojištění OSVČ

Účast na nemocenském pojištění OSVČ je dobrovolná.

Výše nemocenského pojištění se zjišťuje z vyměřovacího základu a činí 1,4 % tohoto základu.

Z nemocenského pojištění je poskytována:

- nemocenská,
- peněžitá pomoc v mateřství.

Hlavní a vedlejší SVČ

Rozlišování hlavní a vedlejší činnosti u OSVČ má význam v případech, kdy OSVČ má ještě mimo své podnikatelské činnosti pracovní právní vztah (je zaměstnána).

V případě, že je OSVČ zaměstnána a jedná se o zaměstnání zakládající účast na nemocenském pojištění, je zaměstnání považováno za hlavní činnost a podnikatelská činnost za vedlejší.

Má-li OSVČ příjmy pouze z podnikání nebo samostatné výdělečné činnosti, je jeho činnost považována automaticky za hlavní.

Hlavní a vedlejší SVČ

Samostatná výdělečná činnost se považuje za vedlejší SVČ, pokud OSVČ činná v kalendářním roce:

- vykonávala zaměstnání, zakládající účast na nemocenském pojištění zaměstnanců,
- měla nárok na výplatu starobního nebo plného invalidního důchodu,
- měla nárok na výplatu příplatku při péči o blízkou nebo jinou osobu,
- vykonávala vojenskou službu v ozbrojených silách ČR, pokud nejde o vojáky z povolání, nebo civilní službu,
- byla nezaopatřeným dítětem,
- byla ve vazbě nebo výkonu trestu odnětí svobody déle než tři kalendářní měsíce po sobě jdoucí,
- měla v kalendářním roce nárok na výplatu částečného invalidního důchodu,
- měla v kalendářním roce nárok na rodičovský příspěvek.

Hlavní a vedlejší SVČ

OSVČ je v kalendářním roce povinně účastna pojištění po dobu, po kterou vykonávala vedlejší samostatnou výdělečnou činnost, pokud její příjem z vedlejší SVČ po odpočtu výdajů vynaložených na jeho dosažení, zajištění a udržení dosáhl v kalendářním roce alespoň rozhodné částky.

Rozhodná částka pro rok 2010 činí 56 901 Kč.

Povinnosti OSVČ vůči ČSSZ

Zákonem č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů stanoví OSVČ oznamovací povinnost vůči příslušné OSSZ. OSVČ je OSSZ povinna oznámit zejména:

- den zahájení (znovuzahájení) SVČ nebo spolupráce při výkonu SVČ s uvedením dne, od kterého je oprávněna tuto činnost vykonávat; spolupracující osoba je současně povinna oznámit též jméno, příjmení, trvalý pobyt a rodné číslo OSVČ, s níž spolupracuje,
- den ukončení SVČ,
- den zániku oprávnění vykonávat SVČ,
- den, od kterého jí byl pozastaven výkon SVČ,
- den, od kterého nemá nárok na výplatu starobního, plného invalidního nebo částečného invalidního důchodu, rodičovského příspěvku nebo příspěvku při péči o blízkou nebo jinou osobu, přestala vykonávat vojenskou (civilní) službu, přestala být nezaopatřeným dítětem, nebo byla propuštěna z vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody trvajícím déle než tři kalendářní měsíce, pokud ohlásila a doložila vznik těchto skutečností pro účely SVČ.

Povinnosti OSVČ vůči ČSSZ

Výše uvedené povinnosti je OSVČ povinna splnit nejpozději do 8. dne kalendářního měsíce následujícího po měsíci, v němž nastala skutečnost, která zakládá tuto povinnost:

- osoba, která alespoň na část kalendářního roku vykonávala SVČ, je povinna podat příslušné správě sociálního zabezpečení nejpozději do 1 měsíce ode dne, ve kterém měla podat daňové přiznání za tento kalendářní rok, na předepsaném tiskopise přehled o příjmech a výdajích na tento kalendářní rok,
- OSVČ je povinna platit zálohy na pojistné: za kalendářní měsíc, ve kterém vykonává hlavní SVČ, kalendářní měsíc, ve kterém byl nebo měl být podán přehled o příjmech a výdajích za příslušný kalendářní rok, ve kterém dosáhla příjmů ze SVČ,
- za kalendářní měsíc, ve kterém se přihlásila k důchodovému pojištění v kalendářním roce.

Celkový přehled o sazbách pojistného

Účastník pojistného	Veřejné zdravotní pojištění	Sociální zabezpečení		
		Důchodové pojištění	Nemocenské pojištění	Státní politika zaměstnanosti
Zaměstnanec	4,5 %	6,5 %	0 %	0 %
Zaměstnavatel	9 %	21,5 %	2,3 %	1,2 %
OSVČ	13,5 %	28 %	1,4 %	1,2 %
Osoba bez zdanitelných příjmů	13,5 %			
Státní pojištěnec	13,5 %			

Vyměřovací základ

- v případě zaměstnance je jím hrubá mzda,
- v případě plateb zaměstnavatele za zaměstnance je jím hrubá mzda,
- v případě OSVČ je jím 50 % z rozdílu mezi příjmy a výdaji,
- v případě osob bez zdanitelných příjmů minimální mzda v ekonomice,
- v případě státních pojištěnců je stanoven vládou a je ročně valorizován.

Přehledy o příjmech a výdajích

- Přehled o příjmech a výdajích jsou dva různé (podobné) tiskopisy, které musíme vyplnit a podat po skončení roku na své zdravotní pojišťovně a OSSZ. Vyplníme je podle Pokynů, které jsou součástí přehledů.
- V obou přehledech uvedeme příjmy a výdaje jako v [daňovém přiznání](#). Výdaje nesmí obsahovat platby na zdravotní, sociální, ani nemocenské pojištění. Ztrátu z předchozích let nemůžeme uplatnit.
- V jednotlivých přehledech dále uvedeme, kolik jsme během roku zaplatili na [zdravotní pojištění](#) a [sociální pojištění](#) ([nemocenské pojištění](#) se uvádí do stejného přehledu). Vypočteme doplatek nebo přeplatek a nové zálohy.

Přehledy o příjmech a výdajích

- Oba přehledy podáme po skončení roku do konce dubna. Když máme odklad daňového přiznání, podáme přehledy do konce července.

Doplatky a přeplatky

- Zdravotní pojištění doplatíme do osmi dnů od podání daňového přiznání. Případný přeplatek nám pojišťovna pošle, nebo jej použijeme na úhradu dalších záloh (vybereme si na Přehledu).
- Sociální pojištění stačí doplatit do konce dubna. Případný přeplatek sociálního pojištění nám OSSZ pošle nebo ho použijeme na zálohy.
- Přeplatek na nemocenském pojištění nevzniká.

Placení pojistného

- Od 1. 1. 2010 nabývá účinnosti novela zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů. V souvislosti s touto novelou se za den platby pojistného považuje, v případě placení na účet, den, kdy dojde k připsání pojistného na účet příslušné OSSZ nebo zdravotní pojišťovny.